

REZULTATI RADA UNICEF-a
za djecu u Crnoj Gori 2020. godine

unicef
za svako dijete

REZULTATI RADA UNICEF-a ZA DJECU U CRNOJ GORI 2020. GODINE

Tokom 2020. godine, pandemija COVID-a-19 imala je ozbiljan uticaj na djecu, adolescente i mlade u Crnoj Gori, produbljujući postojeće nejednakosti i naglašavajući sistemske slabosti.

Kao rezultat zdravstvene i socio-ekonomske krize, djeca su postala ranjivija na siromaštvo, nasilje i socijalnu isključenost, istovremeno postajući manje sposobna za usvajanje znanja i vještina potrebnih za nesmetano odrastanje. Kako su se škole zatvorile, obrazovanje prešlo u digitalnu sferu, a pristup uslugama iz domena socijalne zaštite smanjen, uticaj pandemije COVID-a-19 naročito su osjetila najranjivija djeca i mladi u zemlji.

Brza procjena socijalnog uticaja, koju sprovodi organizacija Ujedinjenih nacija, uz podršku UNICEF-a i UNDP-a, pokazala je da su u aprilu i junu najsiromašnija domaćinstva u zemlji bila sve manje u mogućnosti da ispune najosnovnije potrebe svoje djece – što je naročito pogodilo djecu iz romske i egipćanske zajednice, djecu sa smetnjama u razvoju te djecu izbjeglica i migranata. Kako su infekcije koronavirusom i gubitak radnih mjesta vodili domaćinstva u spiralu siromaštva, tako su bile pogođene i druge grupe. Procjenom se naročito ukazuje na: rastuće rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici; sve veću potrebu za pomoć u kupovini hrane i higijenskih potrepština, odnosno pomoć u plaćanju računa; nemogućnost velikog broja djece da nastave

obrazovanje zbog toga što ne posjeduju kompjuter i internet priključak; neispunjenu potrebu za uslugama podrške mentalnom zdravlju za djecu i adolescente.

Uz to, mjere zatvaranja potrebne za borbu protiv pandemije dovele su do smanjenja ključnih usluga iz domena socijalne zaštite i povećale oklijevanje građana da potraže zdravstvene usluge, uključujući tu i vakcine za djecu – što je domen u kojem je potražnja već bilježila opasan silazni trend. Ranjivost djece sa smetnjama u razvoju povećana je ograničenim pristupom uslugama, dok su se njihovi roditelji suočili s povećanim izazovima u trenutku kada su dnevni centri prestali s radom.

Napori koje UNICEF ulaže, s ciljem da se ublaže uticaji pandemije, fokusirani su na četiri prioritete: siromaštvo, zdravlje, obrazovanje i nasilje nad djecom. Uz podršku međunarodnih partnera, i u saradnji s Vladom i organizacijama civilnog društva, UNICEF je ishodovao sljedeće rezultate za dobrobit djece u Crnoj Gori.

Izazov:

Ulazak sve više domaćinstava u zonu siromaštva

Djeca koja žive u siromaštvu, djeca sa smetnjama u razvoju i djeca iz marginalizovanih zajednica često ostaju socijalno isključena. Podaci Svjetske banke ukazuju na pad ekonomske aktivnosti od 15% u 2020. godini – što je najveći pad u regionu. Pandemijska će svakako povećati siromaštvo u Crnoj Gori, preokrećući nedavne trendove. Dodatnih 20.000 građana može ući u zonu siromaštva, od čega više od 80% nema adekvatan pristup uslugama iz domena socijalne zaštite. Prema MONSTAT-ovom istraživanju o dohotku i uslovima života (SILC), više od trećine djece u Crnoj Gori (34%) živjelo je u siromaštvu u vremenu prije pandemije COVID-a-19, pri čemu je linija siromaštva za četvoročlano domaćinstvo od dvoje odraslih i dvoje djece utvrđena na 395,6 eura mjesečno. Višedimenzionalnom analizom siromaštva djece, iz 2020. godine, došlo se do podatka da 37% djece oskudijeva u tri ili više dimenzija, uključujući oblasti poput zdravlja, ishrane i obrazovanja. Samo 10% djece (14.028) prima dječji dodatak, dok ukupni godišnji budžet za dječji dodatak predstavlja manje od 0,1% BDP-a (2019). Ograničen

pristup uslugama i problemi s pristupom učenju naročito pogodaju djecu sa smetnjama u razvoju. Djeca iz marginalizovanih domaćinstava (npr. Romi i Egipćani, izbjeglice, migranti i tražiocci azila), čiji prihodi u velikoj mjeri zavise od neformalnog sektora, osiromašila su tokom mjera zatvaranja, što je dodatno ograničilo njihov pristup uslugama iz domena socijalne zaštite

Sedmero nas je u domaćinstvu, a kuća je u lošem stanju. Ponekad, kada su zime hladne, petoro nas boravi u jednoj sobi, i onda se svi razbolimo.

– nezaposleni roditelj iz Nikšića – MODA

Odgovor UNICEF-a

Odgovarajući na direktne posljedice pandemije COVID-a-19, UNICEF je finansijski podržao Vladine napore da dodijeli jednokratnu novčanu pomoć u iznosu od 100 eura za 1.200 porodica (od ove pomoći koristi je imalo 3.363 djece). Isto tako, UNICEF je podržao Vladu, Crveni krst i organizacije civilnog društva u pružanju odgovora na direktne posljedice pandemije po nekih 33.000 ranjivih članova porodica (23.000 djece), pomažući unaprijedenu dječju zaštitu, obrazovanje i higijenske mjere odnosno prevenciju infekcije. S ciljem da se prevaziđu higijenski izazovi, 16.000 ranjive djece i staratelja dobilo je osnovne higijenske proizvode (uključujući paketiće namijenjene ženama i djevojčicama u reproduktivnom dobu) zahvaljujući partnerstvu UNICEF-a i Crvenog krsta. Dodatnih 2.000 ranjivih porodica (8.000 pojedinaca; 4.000 djece), uključujući djecu sa smetnjama u razvoju i djecu i porodice iz romske i egipćanske zajednice, dobilo je osnovne higijenske proizvode uz podršku Norveške / Grupe 484. U cilju podrške učenju na daljinu, 800 tablet uređaja distribuirano je djeci sa smetnjama u razvoju i djeci koja žive u najranjivijim porodicama te djeci smještenoj u ustanovama.

Djeca su očajnički potrebne pelene. Teško se nosim s tom situacijom i ova pomoć UNICEF-a znači mi jako puno. – majka dvije bebe iz Nikšića

Izazov: Produblјivanje krize učenja

Teško je i predvidjeti potencijalne gubitke koji se mogu nagomilati kada je u pitanju učenje današnjih generacija mladih, odnosno razvoj njihovog ljudskog kapitala. Pandemija COVID-a-19 otkrila je postojeće probleme, produblјujući jaz u učenju i povećavajući rizik od isključenosti za najranjiviju djecu. Iako je prelazak na onlajn obrazovanje izvršen brzo i efikasno, što je demonstriralo agilnost sistema, zapostavljena su djeca koja nemaju pristup kompjuterima i internetu, kao i podršku roditelja. Isprekidana zatvaranja škola pogodila su više od 118.000 djece (53.100 djevojčica, 64.900 dječaka), a oslanjanje na onlajn nastavu dovelo je do znatnih gubitaka u sferi učenja. Preokrenuti su trendovi koji su prethodno bili pozitivni: stopa upisa u predškolsko obrazovanje opala je za 8%, dok je ukupna stopa upisa romske djece opala za 18%, u poređenju s prethodnom školskom godinom, iako je stopa upisa djece sa smetnjama u razvoju skoro udvostručena.

Kvalitet obrazovanja takođe je pretrpio posljedice, pa bi se udio učenika s ispodprosječnim dostignućima u čitanju mogao popeti s 53% na 61%. Sistem obrazovanja iznevjerio je i mlade ljude koji nijesu u mogućnosti da steknu vještine potrebne za zapošljavanje. Nezaposlenost mladih (starosna grupa 15–24 godine) iznosi 25,1% (25,8% za muškarce; 24,2% za žene), a udio mladih koji ne rade i ne obrazuju se iznosi 17,3% (18,7% za muškarce; 15,7% za žene).

Moja djeca misle da smo svi zaraženi i da više nikada neće moći ići u školu, izlaziti vani i provoditi vrijeme s drugom djecom. – majka iz romskog naselja u Podgorici, 37 godina

Odgovor UNICEF-a

UNICEF je podržao Ministarstvo prosvjete u razvoju kvalitetnog inkluzivnog sistema digitalnog učenja, uključujući digitalne sadržaje i obuku za preko 4.500 nastavnika u onlajn nastavi, od čega je koristi imalo 55.000 učenika. Nekih 900 romskih učenika dobilo je podršku u učenju, uključujući distribuciju štampanog materijala, kako bi se obezbijedio kontinuitet obrazovanja i spriječilo napuštanje školovanja. Školama je distribuiran školski pribor i 40.000 maski. Posredstvom Specijalne olimpijade, oprema za obuku i video-tutorijali obezbijedeni su za 240 porodica s djecom sa smetnjama u razvoju radi realizacije inkluzivnog sportskog programa kod kuće. U cilju podrške roditeljima djece predškolskog uzrasta, urađeni su video-materijali s vaspitačima kako bi se stimulisao razvoj kod kuće kroz igru. Posredstvom regionalnog projekta „Glas za svako dijete“ dodijeljeni su tablet uređaji za unapređenje govora i komunikacionih vještina kod kuće za 26 djece sa smetnjama u razvoju. Zahvaljujući Telenoru, adolescenti u Centru za djecu i mlade „Ljubović“ dobili su IT laboratoriju kako bi imali pristup učenju na daljinu i programima neformalnog obrazovanja. Laboratorija inovacija za mlade koja je uspostavljena uz podršku UNICEF-a prilagodila je svoje programe onlajn režimu rada. Isto tako, razvijene su nove aktivnosti za mentalno zdravlje adolescenata i program #StudyBuddy, kojim se promoviše podrška vršnjaka u učenju. Nekih 10.000 adolescenata (od čega 65,4% djevojčica) učestvovalo je u barem jednom programu koji se realizovao uz podršku UNICEF-a tokom 2020. godine.

Ova podrška došla je u pravo vrijeme, a moja djeca uče kod kuće i pokušavaju da ispune sve svoje zadatke. Na tome sam vam jako zahvalna. – majka četvoro djece izuzetno je zadovoljna podrškom koja je djeci pružena kroz distribuciju školskih obrazovnih materijala

Kao rezultat programa „Mladi sportisti“ zabilježen je napredak od preko 30 odsto u motoričkim, kognitivnim i socio-emocionalnim vještinama djece. Vjerujemo da je taj podatak dovoljan da roditelje motiviše da nastave da vježbaju s djecom kod kuće, dok ne prođe kriza izazvana koronavirusom. – direktor Specijalne olimpijade u Crnoj Gori

Izazov:

Povećan rizik
od nasilja,
iskorišćavanja
i zlostavljanja

Povećani faktori stresa i manje sigurno okruženje, koje je rezultat pandemije COVID-a-19, povećavaju rizik od nasilja u porodici, zlostavljanja djece, radnog angažovanja djece i pogoršanja mentalnog zdravlja djece i roditelja. Brza procjena socijalnog uticaja pandemije COVID-a-19, koju je izradila organizacija UN, ukazuje na znatan porast nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja. Centri za socijalni rad i organizacije civilnog društva izvještavaju o rastućoj učestalosti i intenzitetu nasilja u porodici i smanjenom međusektorskom odgovoru na rodno zasnovano nasilje u periodu važenja mjera zatvaranja. Djeca su i dalje u velikoj mjeri nevidljiva kao žrtve i svjedoci u tom kontekstu. Zbog mjera zatvaranja, djeca se više oslanjaju na digitalna rješenja, kada su u pitanju igra, socijalizacija i učenje, što naglašava potrebu za pojačanom onlajn zaštitom.

Mislim da nasilje potiče upravo odatle. Kada bogatiji muškarac oženi siromašnu djevojku, on kaže: ovo sam ja platio, ja sam kupio sve što nosiš. On se osjeća kao njen vlasnik i nasilje počinje s tim pristupom.

– adolescentkinja iz Bijelog Polja

Odgovor UNICEF-a

UNICEF je podržao nacionalne partnere u dostizanju brojke od 29.000 djece i roditelja kojima je pružena psiho-socijalna podrška. Servis nacionalnog telefona za djecu je osnažen – putem ovog servisa psiho-socijalna podrška obezbijedena je za 530 djece. Podrška UNICEF-a omogućila je i obuku 40 savjetnika i 175 volontera Crvenog krsta o prevenciji seksualnog iskorišćavanja i zlostavljanja, odnosno upućivanju žrtava na servise podrške. Uz podršku UNICEF-a, Ministarstvo unutrašnjih poslova i NVO Akcija za ljudska prava pokrenuli su inicijativu #BezbjedniDoma, kojom se djeci omogućava da prijave nasilje u porodici. Udruženje mladih sa hendikepom, uz podršku UNICEF-a, obezbijedilo je psihološku i pravnu pomoć za 250 porodica sa djecom sa smetnjama u razvoju – podržavajući na taj način 817 članova porodica. Za 80 djevojčica i dječaka koji odrastaju u Dječjem domu u Bijeloj obezbijedeni su oprema za učenje na daljinu i psiho-socijalna podrška. S ciljem podizanja svijesti o dječjim pravima i pristupu pravdi među djecom, porodicama i stručnjacima, UNICEF je oformio partnerstvo s kancelarijom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, organizacijama civilnog društva i medijima. Na taj način podstaklo se osnaživanje 2.800 djece u najnepovoljnijem položaju i 1.000 članova porodica putem edukativnih aktivnosti. UNICEF je podržao Centar za romske inicijative u podizanju svijesti o dječjim pravima i mehanizmima zaštite. Blizu 400 djece iz romske i egipćanske zajednice uzelo je učešća u 30 edukativnih radionica o nasilju, zlostavljanju i zanemarivanju djece i dječjim brakovima.

Najveći benefiti od ovog programa su u tome što sam primijetio mnoge greške koje sam pravio kao roditelj, kao i način i veliku želju da ih ispravim – kako bih postao bolji roditelj i popravio ono što mi je nedostajalo – više tolerancije i mirnoće. Ova promjena odrazila se i na moju djecu te su i ona postala poslušnija upravo zbog mog truda da budem smireniji, tolerantniji, kao i da primijenim sve što sam naučio u školi roditeljstva.

– roditelj iz programa Roditeljstvo za cjeloživotno zdravlje

Izazov: Prijetnje po život i zdravlje djeteta

U cilju borbe protiv uticaja pandemije COVID-a-19 na zdravlje, bila je neophodna hitna akcija u pravcu podizanja svijesti o tome kako spriječiti infekciju, tretirati zaražene, ali i obezbijediti kontinuitet rutinskih zdravstvenih usluga. Ključne prijetnje po zdravlje djece potiču od bolesti koje se mogu spriječiti vakcinacijom. U Crnoj Gori, obuhvat vakcinacijom prvom dozom MMR vakcine iznosio je 42% tokom 2018. godine (posljednji dostupni podaci), a očekivanje je da je pandemija dodatno smanjila pokrivenost djece imunizacijom. Uz to, djeca u Crnoj Gori nastavljaju da se suočavaju s tri vrste problema u ishrani: gojaznost, smetnje u rastu i nedostatak mikronutrijenata. Još jedan izazov

ogleda se u niskoj stopi (20%) isključivog dojenja. Adolescenti i mladi ljudi imaju nedovoljan (i stigmatizovan) pristup uslugama u domenu mentalnog zdravlja, uprkos navodima o povećanoj potrebi za podrškom. Kriza javnog zdravlja otkrila je nejednakosti u dijelu pristupa bezbjednoj vodi, sanitaciji i higijeni (WASH) kada su u pitanju siromašnije porodice, naročito u romskim zajednicama.

Plašim se da sam na ivici i jako sam joj blizu. U školi imamo pedagoga, ali ono što nam je zaista potrebno je pravi psiholog koji nam može pomoći, jer stanje se svima pogoršava. Nikoga nije briga za nas. Plače mi se.

18-godišnjak iz Bijelog Polja

Odgovor UNICEF-a

UNICEF i partneri doprli su do preko 206.000 visoko ranjivih ljudi s porukama o prevenciji i pristupu uslugama u vezi s pandemijom COVID-a-19. Preko 14.000 ljudi učestvovalo je u akcijama komunikacije o riziku i angažovanju zajednice u vezi s pandemijom COVID-a-19, dok je oko 2.400 ljudi podijelilo svoju zabrinutost i postavljalo pitanja o dostupnim servisima podrške. Podršku kroz program „Roditeljstvo za cjeloživotno zdravlje“ dobilo je 130 roditelja, dok se sesijama za roditelje održanim uživo putem Fejsbuka doprlo do više od 12.000 roditelja (24% muškaraca, 76% žena). Savjeti za roditeljstvo u kontekstu pandemije COVID-a-19 dijeljeni su preko veb-stranice UNICEF-a, društvenih medija i Crvenog krsta – dopirući do oko 7.000 porodica. Osmišljene su ciljane aktivnosti da se poveća povjerenje lica koja brinu o djeci u vakcinaciju protiv dječjih bolesti koja spašava živote.

UNICEF je pružio podršku i Ministarstvu unutrašnjih poslova i partnerima da se unaprijedi kvalitet podrške i usluga koje se pružaju djeci i porodicama migranata, izbjeglica i tražilaca azila. Kao rezultat, nekoliko stotina djece dobilo je psiho-socijalnu pomoć i unaprijedene usluge primarne zdravstvene zaštite. Prihvatni objekat prilagođen potrebama djeteta i kutak za majke/bebe uspostavljeni su u Centru za prihvatanje u Božaju, u blizini granice s Albanijom.

Navedeni rezultati ne bi bili mogući bez snažne koordinacije s partnerima u okviru lokalnog tima Ujedinjenih nacija u zemlji i međunarodne zajednice, finansijske i nefinansijske podrške međunarodnih partnera, kao i saradnje, ispunjene povjerenjem, s Vladom Crne Gore, državnim i lokalnim organima vlasti, stručnjacima, civilnim društvom i medijima.

UNICEF je zahvalan i na velikodušnoj podršci institucionalnih i korporativnih partnera, kao i individualnih donatora, usmjerenoj na podršku ranjivoj djeci i porodicama. Sada više nego ikada računamo na njihovu kontinuiranu podršku našoj misiji – staranju da nijedno dijete ne bude isključeno i da sva djeca mogu ostvariti svoj puni potencijal. Posebnu zahvalnost dugujemo:

- Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori i Evropskoj komisiji koja je podržala nova partnerstva u ključnim oblastima, poput ranog razvoja djeteta, komunikacije o riziku i angažovanju zajednice, kao i odgovora na pandemiju COVID-a-19;
- vladama Danske i Norveške koje su pružile izuzetno značajnu podršku u dijelu humanitarne pomoći za najranjivije i britanskoj vladi, koja je podržala komunikaciju o riziku, a tu su i kontinuirana regionalna partnerstva s Austrijom u oblasti zdravlja majke i djeteta, odnosno s Norveškom u segmentu koji se odnosi na položaja djece u sistemu pravosuđa;
- ministarstvima, državnim i lokalnim organima vlasti i organizacijama civilnog društva, uključujući Crveni krst, Udruženje mladih s hendikepom, Centar za romske inicijative, Specijalnu olimpijadu, Pedagoški centar, organizaciju „Mladi Romi” – s kojima je UNICEF blisko saradivao tokom godine na prepoznavanje hitnih potreba i unapređenju otpornosti, odnosno jačanju sistema;

- partnerima iz privatnog sektora, kao što su ING, TUI i Telenor, koji su doprinijeli razvoju vještina, osnaživanju i digitalnoj pismenosti ranjivih adolescenata i mladih u godini koja se pokazala kao poseban izazov za njih;
- međunarodnim partnerima, državnim organima i brojnim partnerima iz civilnog društva s kojima je UNICEF radio tokom cijele godine na identifikaciji najhitnijih potreba djece i porodica te na pokretanju aktivnosti za odgovor na izazove;
- na kraju, lokalnom timu UN koji je obezbijedio integrisanu podršku odgovoru Vlade Crne Gore na pandemiju COVID-a-19 – posredstvom radne grupe UN COVID-19, u okviru koje je UNICEF predvodio aktivnosti na komunikaciji o riziku i angažovanju zajednice, istovremeno predvođeci odgovor na socio-ekonomsku situaciju zajedno s partnerima.

UNICEF je zahvalan na velikodušnoj podršci institucionalnih i korporativnih partnera

The Government of Denmark

